

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет медичний

**Кафедра гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової
медицини**

**Силабус навчальної дисципліни
«Патоморфологія»**

Обсяг навчальної дисципліни	Загальна кількість годин на дисципліну: 210 годин, 7,0 кредити. Семестри: V – VI. 3 рік навчання.
Дні, час, місце проведення навчальної дисципліни	За розкладом занять. Кафедра гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини Одеса, морфологічний корпус ОНМедУ, 2 поверх. Валіховський провулок, 3а. База кафедри: Прозектура, університетська клініка, вул. Тініста, 8.
Викладач (-і)	Ситнікова В.О., д.мед.н., професор; Литвиненко М.В., к.мед.н., доцент; Бурячківський Е.С., к.мед.н. доцент; Олійник Н.М., к.мед.н. доцент; Нарбутова Т. Е., к.мед.н., доцент; Артьомов О.В., к.мед.н., доцент; Савенко Т.О. асистент; Трощенко Н.Ю. асистент.
Контактна інформація	Довідки за телефонами: Литвиненко Маріанна Валеріївна, завуч з дисципліни «Патоморфологія» +38-066-754-55-26 e-mail: mariana.lytvynenko@onmedu.edu.ua Плетньова Анжела Іванівна, лаборант кафедри: 728-54-17 e-mail: gistologia@onmedu.edu.ua Очні консультації: з 14.30 до 16.00 кожного четверга, з 9.00 до 12.00 кожної суботи Онлайн - консультації: з 14.30 до 16.00 кожного четверга, з 9.00 до 12.00 кожної суботи. Посилання на онлайн - консультацію надається кожній групі під час занять окремо.

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі здобувачами буде здійснюватися аудиторно (очно).

Під час дистанційного навчання комунікація здійснюється через платформу Microsoft Teams, а також через листування електронною поштою, месенджери Viber, Telegram (через створені у Viber, Telegram групи для кожної групи, окремо через старосту групи).

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення дисципліни – навчальної дисципліни “Патоморфологія”, є структурне підґрунтя хвороб людини для поглибленого засвоєння фундаментальних основ медицини та клінічної картини захворювань із подальшим використанням одержаних знань у практичній роботі лікаря, відпрацювання комунікативних навичок.

Пререквізити і постреквізити дисципліни (місце дисципліни в освітній програмі):

Пререквізити: українська мова (за професійним спрямуванням), іноземна мова (за професійним спрямуванням), латинська мова та медична термінологія, нормальна анатомія, клінічна анатомія, гістологія, цитологія та ембріологія, загальна та клінічна патологічна фізіологія, судова медицина, мікробіологія, вірусологія та імунологія, фармакологія, загальна фармація та клінічна фармакологія, пропедевтика внутрішніх хвороб та терапія, педіатрія, акушерство та гінекологія, інфекційні хвороби, сімейна медицина, фтизіопульмонологія, загальна хірургія, внутрішня медицина.

Постреквізити: Секційно-біопсійна діагностика, Біопсійно-секційний курс, Патологічна анатомія (інтернаттура), Патологічна анатомія (Доктор філософії).

Мета дисципліни: Опанування здобувачем вищої освіти знань та формування елементів професійних компетентностей в галузі патоморфології, та удосконалення навичок та компетентностей, набутих при вивченні попередніх дисциплін.

Завдання дисципліни:

1. Формування вмінь та навичок з диференційної діагностики патологічних процесів, з використанням основних методів патоморфологічних досліджень.
2. Опанування вмінням трактувати етіологію, визначити патогез та патологічні зміни при захворюваннях на різних етапах їх розвитку (морфогенезу), структурних основ ускладнень та наслідків хвороби.
3. Удосконалення навичок інтерпретувати патологію клітини та обґрунтовувати клініко-морфологічні характеристики загальнопатологічних процесів, що обумовлюють прояви хвороб.
4. Удосконалення навичок визначати наслідки, що виникають внаслідок змін умов життя людини та під час лікування і проведення діагностичних маніпуляцій.

Очікувані результати:

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

Знати:

1. Терміни, які використовуються в курсі патоморфології та основні методи патологоанатомічного дослідження.
2. Поняття етіології, патогенезу, морфогенезу, патоморфозу, вчення про хворобу, нозологію, принципи класифікації хвороб.
3. Сутність та основні закономірності загальнопатологічних процесів.
4. Характерні зміни внутрішніх органів при найважливіших захворюваннях людини.
5. Мати спеціалізовані знання про структурне підґрунтя хвороб, знати стандартні методики проведення розтину та прижиттєвої діагностики хвороб.
6. Знати патогенез та патологічні зміни при хворобах на різних етапах їх розвитку (морфогенезу), структурних основ ускладнень та наслідків хвороби;

Вміти:

1. Описувати морфологічні (макроскопічні, мікроскопічні та ультраструктурні) зміни тканин і органів при типових патологічних процесах і хворобах .
2. На підставі описування робити висновок про характер патологічного процесу та його клінічні прояви.
3. Оцінювати результати розтину.
4. Оцінювати морфологічні зміни в біопсійному та секційному матеріалах.
5. Аналізувати морфологічні прояви хвороб.
6. Аналізувати структурне підґрунтя розвитку хвороб та їх клінічних проявів, структурних основ одужання, ускладнень та наслідків із подальшим використанням одержаних знань у практичній роботі лікаря.
7. Проводити диференційну діагностику між патологічними процесами.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Форми і методи навчання

Дисципліна буде викладатися у формі практичних занять (96 аудиторних годин); організації самостійної роботи здобувача (84 годин), лекцій (30 годин).

Методи навчання: бесіда, вирішення клінічних ситуаційних задач, відпрацювання навичок мікроскопічної та макроскопічної діагностики патологічних процесів в органах і тканинах, проведення диференційної діагностики з використанням основних методів патоморфологічних досліджень, удосконалення навичок інтерпретувати патологію клітини та обґрунтовувати клініко-морфологічні характеристики загальнопатологічних процесів, що обумовлюють прояви хвороб, удосконалення навичок визначати наслідки різноманітних патологічних станів.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і задачі патоморфології. Методи патоморфологічних досліджень. Основні етапи розвитку патоморфології. Висхідний рівень знань. Морфологія оборотного і необоротного ушкодження клітин і тканин. Внутрішньоклітинне накопичення білків, вуглеводів та ліпідів (паренхіматозні дистрофії).

Патологічна анатомія як наука, область практичної медицини і учбовий предмет. Задачі патологічної анатомії. Рівні дослідження структурних основ хвороб. Матеріал (об'єкти) і методи патоморфологічних досліджень. Основні етапи розвитку патологічної анатомії. Внесок вітчизняних учених у розвиток світової патоморфології. Визначення поняття «дистрофія», причини дистрофії. Патогенез і механізми дистрофії. Класифікація дистрофії. Морфогенез і морфологія паренхиматозних (внутрішньоклітинних) білкових, жирових та вуглеводних дистрофій (ліпідозів). Елементи ультраструктурної патології клітини. Клітинно-матриксні взаємодії. Клітинні та позаклітинні механізми регуляції трофіки. Поняття про ультраструктурну патологію клітини. Пошкодження цитоплазматичної мембрани, мітохондрій, ендоплазматичного ретикулуму, апарату Гольджі, лізосом. Оборотні і необоротні пошкодження ядер. Пошкодження мітоза, причини, види.

Тема 2. Морфологічні зміни екстрацелюлярного матриксу (строми) як відповідь на пошкодження (стромально-судинні дистрофії). Патоморфологія позаклітинного накопичення складних білків (гіаліноз), жирів та вуглеводів. Виснаження організму.

Стромально-судинні (позаклітинні) білкові, вуглеводні дистрофії та жирових, різновиди, морфологія, механізми, причини, виходи.

Тема 3. Порушення обміну речовин і їх метаболізму. Морфологія патологічного накопичення ендогенних і екзогенних пігментів. Морфологія порушення мінерального обміну.

Визначення змішаної дистрофії, класифікація. Класифікація гемоглобіногенних пігментів. Види порушень їх обміну. Порушення обміну ліпідогенних пігментів. Порушення обміну нуклеопротеїдів. Порушення обміну кальцію, види кальциноза, його причини і морфологія.

Тема 4. Некроз-визначення, терміни і фази розвитку, наслідки. Клініко-морфологічні форми некрозу. Патологічна анатомія поліорганної недостатності. Основи Танатологія. Смерть, механізми, ознаки. Біологічні, медичні, соціальні аспекти внаслідок хронічного невиліковного захворювання. Поняття танатогенеза. Структурні механізми припинення діяльності життєво важливих органів при природному перебігу хвороби. Ускладнення припинення роботи серця, легенів, головного мозку, нирок, печінки.

Визначення некрозу, його причини, види, залежно від механізму дії патогенного чинника. Морфологічні ознаки некрозу. Ранні морфологічні і гістохімічні зміни. Морфологічні ознаки некрозу в ядрах. Морфологічні ознаки некрозу в цитоплазмі і міжклітинній речовині. Клінко-морфологічні форми некрозу. Коагуляційний некроз, причини розвитку, різновиду, мікро-макроскопічні зміни в ділянках некрозу. Ферментний і неферментний жировий некроз, локалізація, причини. Гангрена, визначення, класифікація. Суха та волога гангрена, локалізація, макроскопічні зміни некротизованої тканини. Пролежень, особливості розвитку, локалізація. Колікваційний (вологий) некроз, місце локалізації, макро- мікроскопічні зміни. Виходи некрозу. Апоптоз, визначення, морфологічні прояви апоптоза. Вплив зовнішніх чинників на регуляцію апоптоза. Категорії автономного апоптоза. Ознаки загальної смерті, механізми і терміни їх розвитку.

Тема 5. Практичні навички: розділ Введення. Морфологія ушкодження і загибель клітин та тканин.

Відпрацювання практичних навичок.

Змістовий модуль 2.

Розлади крово-та лімфообігу. Порушення гемостазу. Запалення.

Тема 6. Гострі системні розлади кровообігу (гостра коронарна недостатність, шок) та системні розлади кровообігу при хронічній серцевій недостатності та їх наслідки. Регіональні розлади кровообігу (гіперемія, ішемія, плазморагія, кровотеча та крововилив). Порушення утворення й обігу лімфи.

Різновиди загального артеріального повнокров'я. Місцеве артеріальне повнокров'я, види, причини, морфологія. Патоморфологія, наслідки стазу. Загальне венозне повнокров'я, види, причини розвитку, зміни в легенях і печінці при хронічному венозному повнокров'ї. Загущення крові, причини, морфологічні зміни в органах. Розрідження крові, причини, значення. Кровотеча, визначення, причини розвитку, класифікація. Крововилив, види, морфологія. Шок, визначення, класифікація. Стадії розвитку шоку, морфологічні зміни. Інфаркт, визначення, причини. Види інфарктів. Механізми розвитку і морфологічні зміни в зоні інфаркту. Порушення лімфообігу, причини, класифікація. Гостра і хронічна місцева лімфедема. Морфологія гострої і хронічної загальної лімфедми.

Тема 7. Порушення гемостазу: геморагічний синдром, тромбоз, ДВЗ-синдром. Емболія. Тромбоемболія легеневої артерії, танатогенез.

Тромбоз, визначення, причини і механізми тромбоутворення. Морфологія і види тромбів. Сприятливі і несприятливі виходи тромбозу. Визначення та стадії ДВЗ синдрому, причини виникнення. Визначення емболії, види емболів. Шляхи пересування емболів. Морфологія тромбоемболії легеневої артерії і судин великого круга кровообігу. Порушення іонно-осмотичного і водного балансу. Загальне уявлення про набряк, склад тканинної рідини, класифікація, локалізація накопичення рідини. Місцевий набряк, його регуляція, механізм розвитку, види. Загальний набряк, його різновиди і механізми виникнення. Зневоднення організму, механізми розвитку, ступені зневоднення.

Тема 8. Запалення: причини, морфогенез. Патоморфологія ексудативного запалення.

Визначення запалення, етіологія. Морфологічні ознаки запалення. Морфологічні зміни при альтерації, ексудації і проліферації. Класифікація запалення по морфології, перебігу залежно від реактивності організму. Форми ексудативного запалення.

Тема 9. Проліферативне (продуктивне) запалення: з утворенням загострених кондилом, навколо тварин-паразитів, проміжне продуктивне запалення, гранульоматозне запалення. Специфічне проліферативне запалення.

Загальна характеристика продуктивного запалення, класифікація, виходи. Проміжне (інтерстиціальне) запалення, морфологія, виход. Гранулематозне запалення, визначення гранулеми, етіологія, стадії гранулеми. Продуктивне запалення з утворенням поліпів і загострених кондилом; локалізація, етіологія, наслідки.

Тема 10. Практичні навички: розділ Порушення крово- та лімфообігу. Запалення.

Відпрацювання практичних навичок.

Змістовий модуль 3.

Патологія імунної системи. Регенерація. Компенсаторно-приспосувальні процеси. Пухлини.

Тема 11. Молекулярно-патоморфологічні основи імунної відповіді. Імунна система у пренатальний і постнатальний період. Патологія імунних процесів: амілоїдоз, реакції гіперчутливості, реакція відторгнення трансплантату. Імунна недостатність. Аутоімунні хвороби.

Первинні та вторинні органи імуногенезу, їх роль в розвитку імунних реакцій.

Типи імунних реакцій. Визначення імунопатологічних процесів, класифікація. Порушення імуногенезу, пов'язані з патологією тимусу і патологією периферичної лімфоїдної тканини. Механізми розвитку реакцій гіперчутливості негайного і сповільненого типу. Класифікація реакцій гіперчутливості. Морфологічна характеристика реакції гіперчутливості сповільненого типу (ГСТ) і гіперчутливості негайного типу (ГНТ). Морфологічна характеристика реакції відторгнення трансплантата. Визначення і класифікація аутоімунних захворювань.

Класифікація імунодефіцитних станів. Класифікація первинних імунодефіцитних синдромів. Комбіновані імунодефіцитні синдроми, види, стан органів імуногенезу, клінічні прояви. Синдроми недостатності клітинного та гуморального імунітету, стан органів імуногенезу, клінічні прояви. Причини розвитку вторинних імунодефіцитних станів.

Тема 12. Регенерація. Структурні основи фізіологічної адаптації органів і клітин. Морфологія процесів акомодатії клітин. Компенсаторно-приспосувальні процеси.

Визначення регенерації, класифікація. Регуляція і фази регенераторного процесу. Характеристика фізіологічної регенерації. Види репаративної регенерації. Характеристика повної та неповної регенерації. Патологічна регенерація, умови виникнення, види. Види загоєння ран. Загоєння ран первинним і вторинним натягненням. Поняття компенсації і пристосування. Стадії компенсаторного процесу. Прояви пристосовних процесів. Гіпертрофія і гіперплазія, визначення, класифікація. Атрофія, визначення, класифікація. Визначення організації, інкапсуляції, цирозу та склерозу, морфологія. Метаплазія і дисплазія, визначення, морфологічна характеристика. Ступені дисплазії.

Тема 13. Онкогенез. Анатоми-мікроскопічні особливості та види росту доброякісних і злоякісних пухлин. Морфологічна характеристика основних етапів розвитку злоякісних пухлин. Клініко-морфологічна номенклатура пухлин. Доброякісні та злоякісні неепітеліальні (мезенхімні) пухлини. Саркома: особливості розвитку й метастазування. Пухлини фібробластичного, міофібробластичного та фіброгістіоцитарного генезу. Пухлини з жирової та м'язової тканини, пухлини з судин.

Пухлини, визначення, сучасні теорії канцерогенезу. Морфогенез пухлини, морфогенетичні варіанти виникнення пухлини. Будова пухлини. Види росту пухлин. Атипізм пухлини, визначення, види. Морфологічна характеристика тканинного і клітинного атипізму. Передпухлинні (передракові) стани і зміни, морфологія. Метастазування: види, закономірності, механізми. Рецидив, визначення. Сучасна класифікація пухлин. Морфологічні особливості доброякісних пухлин. Морфологічні особливості злоякісних пухлин. Загальна характеристика і номенклатура пухлин з тканин, які походять з мезенхіми.

Тема 14. Пухлини з епітелію: доброякісні органонеспецифічні епітеліальні пухлини, рак (особливості розвитку, метастазування, гістологічні форми).

Номенклатура пухлин з епітелію. Морфологічні особливості пухлин з епітелію без специфічної локалізації. Доброякісні і злоякісні пухлини з покритого епітелію.

Тема 15. Морфологічні особливості епітеліальних пухлин окремих органів. Доброякісні пухлини шлунку і кишечника з ентохромафінних клітин Кульчицького. Органоспецифічні пухлини щитовидної залози, нирок, шкіри: доброякісні і злоякісні. Доброякісні і злоякісні пухлини матки, види, морфологія. Пухлини слинних залоз і ротової порожнини.

Тема 16. Номенклатура і морфологічні особливості пухлин нервової тканини. Особливості пухлин центральної нервової системи.

Класифікація і морфологічні особливості пухлин центральної нервової системи. Доброякісні нейроектодермальні пухлини. Низькодиференційовані і ембріональні нейроектодермальні пухлини. Доброякісні і злоякісні пухлини мозкових оболонок. Зрілі і незрілі пухлини периферичних нервів. Доброякісні і злоякісні пухлини симпатичних гангліїв.

Тема 17. Номенклатура та морфологічні особливості пухлин, що походять із меланінутворюючої тканини. Пухлини із камбіальних ембріональних тканин. Пухлини дитячого віку, що розвиваються по типу пухлин дорослих.

Меланома, класифікація. Невуси. Особливості зрісту пухлин дитячого віку.

Тема 18. Практичні навички: розділ Імунопатологічні процеси. Регенерація, процеси адаптації та компенсації. Пухлини.

Відпрацювання практичних навичок.

Змістовий модуль 4.

Хвороби системи крові та серцево-судинної системи. Хвороби нервової системи.

Тема 19. Анемії. Тромбоцитопатії.

Визначення, класифікація та морфологічна характеристика анемій. Визначення, класифікація, морфологічна характеристика тромбоцитопеній та тромбоцитопатій. Класифікація, морфологічна характеристика коагулопатій.

Тема 20. Пухлини гемопоетичної та лімфопроліферативної тканини.

Визначення, класифікація, загальна морфологічна характеристика лейкозів. Види, стадії перебігу, морфологічна характеристика гострого лейкоза. Види, стадії перебігу, морфологічна характеристика хронічного лейкоза. Патогістологічні типи, морфологічна характеристика хвороби Ходжкина, причини смерті. Загальна характеристика, класифікація, морфологічні прояви та прогноз неходжкинських лімфом.

Тема 21. Атеросклероз та артеріосклероз. Ішемічна хвороба серця.

Визначення атеросклероза, фактори ризику, сучасні теорії. Морфогенез макроскопічних змін при атеросклерозі. Морфогенез мікроскопічних змін при атеросклерозі. Клініко-морфологічні форми атеросклерозу, органи ураження при атеросклерозі. Визначення, фактори ризику, зв'язок ішемічної хвороби серця з атеросклерозом і гіпертензією. Морфологія гострого, рецидивуючого та повторного інфаркту міокарда. Наслідки, ускладнення, причини смерті при інфаркті міокарда. Морфологічна характеристика, ускладнення, причини смерті при хронічній ішемічній хворобі серця.

Тема 22. Гіпертензія та артеріосклероз. Гіпертонічна хвороба та симптоматичні артеріальні гіпертензії.

Гіпертонічна хвороба: визначення, фактори ризику. Морфологічні зміни в судинах, серці, зміни в органах при гіпертонічній хворобі.

Тема 23. Церебро-васкулярна хвороба. Хвороба Альцгеймера. Розсіяний склероз. Боковий аміотрофічний склероз. Постреанімаційна енцефалопатія. Хвороби периферійної нервової системи.

Загальна характеристика, класифікація, фонові захворювання і фактори ризику церебро-васкулярної хвороби. Інфаркт (ішемічний інсульт) головного мозку: морфологічна характеристика. Морфологічна характеристика, наслідки геморагічного інсульту. Морфологічна характеристика, ускладнення спонтанного внутрішньочерепного крововиливу. Морфологічна характеристика, ускладнення спонтанного субарахноїдального крововиливу. Морфологічна характеристика, ускладнення хвороби Альцгеймера. Морфологічна характеристика, ускладнення розсіяного склероза. Морфологічна характеристика, ускладнення бокового аміотрофічного склероза. Морфологічна характеристика, ускладнення постреанімаційної енцефалопатії. Морфологічна характеристика, ускладнення хвороб периферійної нервової системи.

Тема 24. Системні захворювання сполучної тканини з аутоімунізацією: ревматизм, системний червоний вовчак, ревматоїдний артрит системна склеродермія, дерматоміозит, хвороба Бехтерева. Хвороби ендокарда та міокарда.

Загальна характеристика системних хвороб сполучної тканини: порушення імунного гомеостазу і системна прогресуюча дезорганізація сполучної тканини при ревматичних хворобах. Морфологія хвороби Бехтерева. Морфогенез, патоморфологія, ускладнення та причини смерті при системному червоному вовчаку. Патологічна анатомія, вісцеральні прояви, ускладнення, причини смерті при системній склеродермії. Патологічна анатомія дерматоміозиту. Ускладнення, причини смерті. Кардіоміопатії, ендокардит Леффлера, ідіопатичний міокардит, набуті вади серця. Системні васкуліти. Патоморфологія системних васкулітів: неспецифічного аортоартеріїта, вузликів періартеріїта, гранульоматоза Вегенера, облітеруючого тромбангіїта. Патологічна анатомія набутих вад серця. Патологічна анатомія набутих (вторинних) кардіоміопатій.

Тема. 25. Практичні навички: розділ Хвороби системи крові та серцево-судинної системи. Хвороби нервової системи.

Відпрацювання практичних навичок.

Змістовий модуль 5.

Хвороби органів дихання. Хвороби органів травлення. Хвороби ендокринної системи. Хвороби сечо-статевої системи. Хвороби кістково-м'язової системи. Хвороби вагітності та післяпологового періоду. Хвороби пре- та перинатального періоду. Патоморфологія гіпо- та авітамінозів. Хвороби, що викликані діяльністю людини та впливом зовнішнього середовища

Тема 26. Захворювання органів дихання.

Морфологічна характеристика гострих бронхітів. Сучасна класифікація пневмоній. Морфологічна характеристика та ускладнення гострої осередкової пневмонії. Морфологічна характеристика та ускладнення лобарної пневмонії. Морфологічна характеристика та ускладнення гострої інтерстиційної пневмонії. Морфологічна характеристика гострих деструктивних процесів легень. Визначення та класифікація хронічних неспецифічних захворювань органів дихання. Морфологічна характеристика та ускладнення хронічного бронхіту. Морфологічна характеристика хронічної обструктивної емфіземи. Морфологічна характеристика та ускладнення бронхоектатичної хвороби. Морфологічна характеристика та ускладнення бронхіальної астми. Морфологічна характеристика ідіопатичного легеневого фіброзу. Пухлини органів дихання. Морфологічна характеристика раку легень.

Тема 27. Хвороби стравоходу, шлунка та кишок.

Хвороби стравоходу: морфологічна характеристика. Морфологічна характеристика хронічного гастрита. Патоморфологія виразкової хвороби. Ускладнення виразкової хвороби. Патоморфологія неспецифічного виразкового коліта. Патоморфологія хвороби Крона. Клініко-морфологічні форми апендицита. Ускладнення апендицита. Пухлини шлунково-кишкового тракту. Рак шлунка. Макроскопічні і гістологічні форми. Особливості метастазування. Пухлини кишки. Пухлини підшлункової залози, морфологічна характеристика. Пухлини печінки. Рак печінки, морфологічна характеристика. Перітоніти, спайкова хвороба. Визначення. Класифікація, морфологічні ознаки.

Тема 28. Хвороби печінки, жовчовивідної системи та підшлункової залози.

Морфологічна характеристика, прогноз жирового гепатоза. Визначення, морфологічна характеристика, прогноз токсичної дистрофії печінки. Морфогенез, форми, морфологічна характеристика гострого гепатита. Морфологічна характеристика хронічного гепатита, ступінь активності та хронізації. Морфологічна характеристика найважливіших типів цирозу. Патоморфологія жовчно-кам'яної хвороби. Патоморфологія гострого та хронічного холецистита. Морфологічна характеристика, ускладнення гострого та хронічного панкреатита. Пухлини печінки.

Тема 29. Хвороби нирок.

Сучасна клініко-морфологічна класифікація хвороб нирок. Хронічний гломерулонефрит: морфологічна характеристика, наслідки. Класифікація, морфологічні прояви ідіопатичного нефротичного синдрому. Морфологічні прояви мембранозної нефропатії. Морфологічна характеристика, прогноз некротичного нефрозу, тубулоінтерстиційного нефриту, гострого та хронічного пієлонефриту. Морфогенез та морфологічна характеристика нефролітіазу, наслідки. Хронічна ниркова недостатність. Нефросклероз.

Тема 30. Гіпоталамо-гіпофізарні порушення. Патологія надниркових залоз. Патологія щитоподібної залози. Патологія ендокринного апарату підшлункової залози.

Морфологічна характеристика, ускладнення та причини смерті при хворобі Іценко-Кушинга. Морфологічна характеристика, ускладнення акромегалії. Морфологічна характеристика нецукрового діабету. Морфологічна характеристика цукрового діабету. Ускладнення цукрового діабету: морфологічна характеристика діабетичної макро- та мікроангіопатії. Мультинодулярний зоб. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки. Хвороба Грейвса: морфологічні особливості щитовидної залози, вісцеральні прояви. Гіпотиреоїдизм. Кретинізм. Мікседема. Морфологічна характеристика. Визначення, патоморфологія тиреоїдита Хашимото. Первинна хронічна недостатність коркової речовини наднирників (хвороба Адисона): морфологічні прояви. Синдром Уотерхауза-Фридеріксена: морфологічні прояви.

Тема 31. Патоморфологічні зміни хвороб, пов'язаних з харчуванням. Авітамінози. Професійні хвороби. Променева хвороба. Паратиреоїдна остеодистрофія, остеомієліт, фіброзна дисплазія, остеопетроз, хвороба Педжета, м'язові дистрофії, міастенія.

Морфологічна характеристика порушеного і недостатнього харчування. Патологічна анатомія, наслідки, причини смерті при ушкодженнях, що пов'язані з впливом фізичних факторів зовнішнього середовища: промислового шуму, електромагнітних хвиль радіочастот, іонізуючих випромінювань, електричного струму, температурних впливів. Морфологічні зміни кісток при гіперпаратиреоїдній дистрофії. Морфологічна характеристика, ускладнення хвороби Педжета. Морфологічна характеристика, ускладнення фіброзної дисплазії. Морфологічна характеристика, ускладнення остеомієліту. Морфологічна характеристика, причини смерті при м'язовій дистрофії Дюшена. Морфологічна характеристика, причини смерті при міотонії.

Тема 32. Патологія жіночої та чоловічої статеві системи. Захворювання молочної залози.

Морфологічні прояви запальних захворювань ендометрія та міометрія. Морфологічні прояви передракових процесів та пухлин ендометрія та міометрія. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки запальних захворювань молочних залоз. Морфологічна характеристика фіброзно-кістозних змін молочних залоз. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки доброякісної нодулярної гіперплазії передміхурової залози. Морфологічна характеристика запальних захворюванні яєчок.

Тема 33. Пре- та перинатальна патологія. Патологія вагітності, післяпологового періоду і плаценти.

Класифікація, морфологічна характеристика ОРН-гестозів. Класифікація, морфологічна характеристика та прогноз трофобластичної хвороби. Морфологічні прояви, вплив на плід і організм жінки, наслідки інфекційних процесів в плаценті. Морфологічні прояви порушень кровообігу в плаценті. Морфологічна характеристика, прогноз затримки внутрішньоутробного розвитку плоду. Морфологічна характеристика внутрішньоутробних інфекцій плоду. Морфологічна характеристика гемолітичної хвороби немовлят. Морфологічна характеристика геморагічної хвороби немовлят. Морфологічна характеристика, ускладнення пневмопатій. Морфологічна характеристика, наслідки неінфекційних фетопатій: діабетичної та алкогольної фетопатії. Класифікація та морфологія уроджених вад розвитку. Асфіксія новонароджених. Пологова травма. Морфологічна характеристика, наслідки асфіксії. Пологова травма: класифікація та морфологія. Класифікація, морфологічна діагностика, ускладнення і наслідки ектопічної вагітності.

Тема 33. Практичні навички: роздили Хвороби органів дихання. Хвороби органів травлення. Хвороби ендокринної системи. Хвороби сечо-статевої системи. Хвороби кістково-м'язової системи. Хвороби вагітності та післяпологового періоду. Хвороби пре- та перинатального періоду. Патоморфологія гіпо- та авітамінозів. Хвороби, що викликані діяльністю людини та впливом зовнішнього середовища.

Відпрацювання практичних навичок.

Змістовий модуль 6.

Патоморфологія інфекційних захворювань.

Тема 35. Загальні поняття інфекційної патології людини. Класифікація інфекційних хвороб. Кишкові інфекційні хвороби. Карантинні інфекції.

Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при бактеріальній дизентерії.

Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при черевному тифі, сальмонельозі.

Карантинні інфекції. Холера: клініко-морфологічні форми, ускладнення, причини смерті. Чума: клініко-морфологічні форми, ускладнення, причини смерті.

Тема 36. Вірусні повітряно-краплинні інфекції. Коронавірусна хвороба. ВІЛ-інфекція та СНІД. Сказ. COVID-19.

Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при респіраторних вірусних інфекціях, коронавірусній хворобі, ВІЛ-інфекції, сказі. Рікетсиози. Пріонові інфекції. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при висипному тифі. Морфологічна характеристика, ускладнення прионових уражень ЦНС. Морфологічна характеристика, ускладнення, причини смерті при СНІДі. COVID-19.

Тема 37. Інфекції дитячого віку.

Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при скарлатині. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при дифтерії. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при коклюші.

Тема 38. Туберкульоз.

Тканинні реакції при туберкульозі. Патологічна анатомія первинного туберкульозного комплексу. Морфологія прогресування первинного туберкульозу. Патологічна анатомія хронічного перебігу первинного туберкульозу. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при гематогенному туберкульозі з переважним ураженням легенів. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при вторинному туберкульозі. Сучасний патоморфоз туберкульозу.

Тема 39. Сепсис. Сифіліс. Гельмінтози. Мікози.

Клініко-анатомічні форми сепсису: септицемія, септикопемія, септичний (інфекційний) ендокардит. Патоморфологія уродженого сифіліса. Патоморфологія набутого сифіліса. Хвороби, збудниками яких є найпростіші, гельмінти. Мікози. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при захворюваннях, спричинених найпростішими: малярії, балантидіазі, амебіазі. Морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті при захворюваннях, спричинених гельмінтами: трихінельозі, ехінококозі, цистицеркозі, опісторхозі, шистосомозі.

Тема 40. Практичні навички: розділ Патоморфологія інфекційних захворювань.

Відпрацювання практичних навичок.

Тема 41. Тестовий контроль знань. Огляд і опис мікро-та макропрепаратів. Підготовка до іспиту.

Перелік рекомендованої літератури:

Основна:

1. Атлас мікропрепаратів з патоморфології / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В.Ройко та ін.; ВДНЗУ “УМСА”.- Полтава, 2018.-190с
2. Основи патології за Роббінсом: у 2 томах. Том 1 / Віней Кумар, Абул К. Аббас, Джон К. Астер; переклад 10-го англ. видання. Видавництво: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво “Медицина”. – Х ІІ. – 2019. – 420с.
3. Основи патології за Роббінсом: у 2 томах. Том 1 / Віней Кумар, Абул К. Аббас, Джон К. Астер; переклад 10-го англ. видання. Видавництво: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво “Медицина”. – Х ІІ. – 2019. – 420с.
4. Патоморфологія. Загальна патоморфологія: навчальний посібник / за ред. Я.Я. Боднара, В.Д. Волошина, А.М. Романюка, В.В. Гаргіна. - Нова Книга, 2020. - 248 с.
5. Патоморфологія основних захворювань серцево-судинної системи: навчальний посібник / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко. – Полтава: “УМСА”. –

2019. – 150с.

Додаткова:

1. Патоморфологія : нац. підруч. / В.Д. Марковський, В.О. Туманський, І.В. Сорокіна [та ін.]; за ред.. В.Д. Марковського, В.О. Туманського. – К.: ВСВ «Медицина», 2015. – 936с.

ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль: усне опитування, тестування, оцінювання виконання практичних навичок, розв'язання ситуаційних патоморфологічних завдань, оцінювання активності на занятті. Засоби діагностики рівня підготовки здобувачів вищої освіти: розв'язування тестових завдань з бази ліцензійного іспиту КРОК; структурований за процедурою контроль практичних навичок та умінь (оцінка знань та вмінь аналізувати та трактувати макро- та мікроскопічні зміни клітин, тканин, органів і систем при тих чи інших патологічних процесах); співбесіда.

Підсумковий контроль: іспит.

Іспит – форма підсумкового контролю, що відбувається як окремий контрольний захід. Іспити приймають екзаменатори, які затверджуються на засіданні кафедри та подаються до навчального відділу Університету.

Іспити складаються здобувачами: в період екзаменаційних сесій наприкінці весняного семестру згідно з розкладом. Методика проведення підсумкового контролю з освітньої компоненти у формі іспиту є уніфікованою та передбачає використання стандартизованих форм.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті

При оцінюванні засвоєння кожної теми здобувачу вищої освіти виставляються оцінки за 4-ри бальною (традиційною) шкалою («2», «3», «4», «5»).

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:

- методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі, тестів
- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

2. Оцінка практичних навичок з теми заняття:

- методи: оцінювання правильності виконання практичних навичок
- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті:

Оцінка	Критерії оцінювання
«5»	Здобувач знає програму в повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпно точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; виконує практичні завдання різного ступеню складності (вирішує ситуаційні клінічні задачі, тести, вміє діагностувати патологічні процеси в органах і тканинах за алгоритмом).
«4»	Здобувач знає всю програму і добре розуміє її, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання здобувач освіти відповідає без помилок; виконує практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках (орієнтується в межах вищезазначених питань та вміє діагностувати патологічні процеси в органах і тканинах за алгоритмом);
«3»	Ставиться здобувачеві на основі його знань всього об'єму програми з предмету та задовільному рівні розуміння його. Здобувач спроможний вирішувати спрощені

	завдання за допомогою навідних питань; виконує практичні навички, відчуючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно (має поверхневе уявлення про патологічні стани та не вміє діагностувати патологічні процеси в органах і тканинах за алгоритмом).
«2»	Здобувач не володіє матеріалом, не знає ні одного з вищезазначених питань, або знає менш ніж на 50% питань та не вміє діагностувати патологічні процеси в органах і тканинах за алгоритмом.

До підсумкового контролю у формі іспиту допускаються лише ті здобувачі, які виконали вимоги навчальної програми з дисципліни, не мають академічної заборгованості, їх середній бал за поточну навчальну діяльність з дисципліни становить не менше 3,00 та вони склали тестовий контроль за тестами «КРОК - 1» не менш ніж на 90% (50 завдань). Тестовий контроль за тестами «КРОК – 1» проводиться в Навчально-виробничому комплексі інноваційних технологій навчання, інформатизації та внутрішнього моніторингу якості освіти Університету на останньому занятті попередні іспиту.

Оцінювання самостійної роботи здобувача вищої освіти. Самостійна робота здобувача вищої освіти, яка передбачена темою заняття поряд із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу, перевіряється під час підсумкового контролю.

Оцінювання результатів навчання під час підсумкового контролю (іспиту)

Зміст оцінюваної діяльності	Кількість балів
Відповідь на теоретичне запитання.	1
Відповідь на теоретичне запитання.	1
Відповідь на теоретичне запитання.	1
Практичне завдання: діагностування патології в мікропрепараті	1
Практичне завдання: опис та діагностування патології в макропрепараті	1

Методика проведення підсумкового контролю у формі іспиту є уніфікованою та передбачає використання стандартизованих форм. Кількість питань (130), які виносяться на іспит відповідає обсягу кредитів (7), відведених на вивчення навчальної дисципліни.

Форма білету є стандартизованою та складається зі структурних елементів (складників): теоретичні питання (3) та практичні завдання (2) (діагностування патології в мікропрепараті та опис та діагностування патології в макропрепараті). Теоретичні питання є короткими, простими, зрозумілими, чіткими та прозорими, повна відповідь на одне теоретичне питання триває не більше 5 хвилин. Практичні завдання є чітко та зрозуміло сформульованими, повна відповідь на одне практичне питання триває не більше 5 хвилин. Таймінг іспиту є стандартним – не більше 30 хвилин.

До кожного білету складається чек - лист (еталон відповідей), який передбачає повну кореляцію із білетом, містить аналогічну кількість структурних елементів (складників), має

еталони відповідей, які є обов'язковими для надання повних відповідей на поставлені питання.

Під час іспиту, здобувач отримує білет, а екзаменатори використовують чек - лист до відповідного білету з еталонними відповідями та визначають, які обов'язкові складові відповіді було названо або не названо здобувачем.

Загальна оцінка за іспит складається як середньо арифметична всіх отриманих оцінок за відповіді на поставлені теоретичні питання та практичні завдання за традиційною чотирибальною шкалою, округлене до двох знаків після коми.

Іспит проводиться в Навчально-виробничому комплексі інноваційних технологій навчання, інформатизації та внутрішнього моніторингу якості освіти Університету в період екзаменаційних сесій наприкінці семестру (осіннього та весняного) згідно з розкладом.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Національна оцінка за дисципліну	Сума балів за дисципліну
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота передбачає підготовку до кожного практичного заняття.

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

- Пропуски занять з неповажних причин відпрацьовуються за розкладом черговому викладачу.
- Пропуски з поважних причин відпрацьовуються за індивідуальним графіком з дозволу деканату.

Політика щодо академічної доброчесності:

Обов'язковим є дотримання академічної доброчесності здобувачами, а саме:

- самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою даної навчальної дисципліни;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Неприйнятними у навчальній діяльності для учасників освітнього процесу є:

- використання родинних або службових зв'язків для отримання позитивної або вищої оцінки під час здійснення будь-якої форми контролю результатів навчання або переваг у науковій роботі;
- використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалок, конспектів, мікро-наушників, телефонів, смартфонів, планшетів тощо);
- проходження процедур контролю результатів навчання підставними особами.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- зниження результатів оцінювання практичних навичок, оцінки на занятті, заліку тощо;
- повторне проходження оцінювання (практичних навичок, заліку тощо);
- призначення додаткових контрольних заходів (додаткові індивідуальні завдання, практичні навички, тести тощо);
- проведення додаткової перевірки інших робіт авторства порушника.

Політика щодо відвідування та запізнь:

Форма одягу: медичний халат, який повністю закриває верхній одяг, або лікарська піжама, шапочка, маска, змінне взуття.

Обладнання: зошит, ручка.

Стан здоров'я: здобувачі хворі на гострі інфекційні захворювання, у тому числі на респіраторні хвороби, до заняття не допускаються.

Здобувач, який спізнився на заняття, може бути на ньому присутній, але якщо в журналі викладач поставив «нб», він повинен його відпрацювати у загальному порядку.

Використання мобільних пристроїв:

Мобільні пристрої можуть бути застосовані здобувачами з дозволу викладача, якщо вони потрібні для виконання завдання.

Поведінка в аудиторії:

Поведінка здобувачів та викладачів в аудиторіях має бути робочою та спокійною, суворо відповідати правилам, встановленим Положенням про академічну доброчесність та етику академічних взаємин в Одеському національному медичному університеті, у відповідності до Кодексу академічної етики та взаємин університетської спільноти Одеського національного медичного університету, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній та освітній роботі здобувачів вищої освіти, науковців та викладачів Одеського національного медичного університету.

Силабус розробила доцент Литвиненко М.В.